

РОЗДІЛ VII

Теоретичні засади лінгвістичних досліджень

УДК 811.133.1:81'35+'342+'373

Надія Бабченко

Графічні засоби передачі невербальної інформації

У статті зроблено спробу описати причинно-наслідковий зв'язок між удосконаленням засобів зв'язку й пов'язаними з ним світоглядними змінами сучасної людини, з одного боку, та змінами у виборі графічних засобів, що використовуються для передачі невербальної інформації в інтернет-спілкуванні. Актуальність теми зумовлена стабільним інтересом дослідників до орфографії й орфографіки, а також браком досліджень із цієї тематики.

Ключові слова: графіка, орфографія, орфографіка, параграфемні засоби, графічний знак.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зміни, що їх вносить НТР у наше життя, за останні сто років змінили до невпізнання людське спілкування. У нас є можливість отримувати останні новини з усієї землі за лічені хвилини, а в позаминулому сторіччі це займало дні чи навіть місяці. Можна з упевненістю говорити про те, що такий високий обсяг обізнаності та крос-культурної комунікації призводить до змін у свідомості людини, що неухильно чинить вплив і на мову.

Розділи лінгвістики чи не найчутливіші до науково-технічного прогресу – це писемність та дешифрування письма. Водночас новий виток розвитку людства дає змогу ще раз по-новому розглянути способи передачі графічної інформації, урахувавши зміни, викликані не лише НТР, а й менталітетом мовця, адресата та адресанта.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Говорячи про історичний розвиток мови та писемності, вважаємо за необхідне для нашого дослідження зупинитися на такому. Із винаходом писемності слово почало витіснити решту способів спілкування. Мова – чи не найпрекрасніший витвір людства, що дав змогу створити науку, літературу, культуру загалом, давши можливість кодувати й передавати інформацію. Однак, створивши, розвинувши та вдосконаливши мову, людина певною мірою відмовилася від решти зовнішніх виявів своїх почуттів і думок. Навіть у давнину, коли ще не було друкарень, слово написане й слово вимовлене передавалося з рук у руки, з уст в уста. Це могли бути накази правителів, які розповсюджувалися через речників, послання церковних діячів до пастви, листи до союзників та ворогів. До більшості людей доходило лише слово, того ж, хто його вимовив, вони не бачили й не знали. Звичка жити, передусім, словом перейшла з давнини в середньовіччя та до нового часу, коли газета, друковане слово приховували від адресата образ мовця, на місці якого часто поставав оповідач, убезособлений адресант, мова ставала безликою. «Слова нам потрібні, щоб приховувати наші думки» [2], адресат же часто намагається вгадати ці думки за обставинами, зовнішнім виглядом, невербальними знаками людини, котра говорить.

У невеликих державах, прикладом яких може слугувати антична Греція, зберігалася пряме сприйняття мови та невербальної інформації. Як відомо, у культурі й мистецтві, а також певною мірою у філософії давньої Греції тілесні якості людини були тісно пов'язані з її душевними якостями. Завдяки тому, що державний устрій імперії передбачав поділ на невеликі поліси, усі громадяни мали можливість особисто бачити оратора і його вигляд, жестикуляція, та інші невербальні знаки враховувалися поціновувачами риторики. Пізніше це безпосереднє спілкування з мовцем було почасти

відсторонено друкованим словом. Однак після тривалої перерви у два тисячоліття технічний прогрес дав змогу знову наблизити в просторі мовця й адресата. Процес їх наближення був поступовим – винахід фотографії, кіно, а згодом – Інтернету. У ХХІ ст. завдяки новітнім технологіям ми маємо можливість за лічені хвилини отримати не лише інформацію, закодовану в таких звичних для нас графічних символах, як літери та цифри, а й фото, аудіо, відео, навіть «живе» спілкування в режимі онлайн, наприклад через скайп або численні чати, форуми тощо.

Крім того, уперше в історії людства обсяг графічної інформації, що спрямована на неофіційний безпосередній обмін думками між порівняно обмеженою кількістю мовців і може бути віднесена до розмовного стилю та зберігається у відкритому доступі для широкої аудиторії, можна порівняти з обсягом текстів офіційно-ділового, публіцистичного та художнього стилю.

У сучасних електронних текстах представлені всі види параграфемних засобів: синграфемні, супраграфемні та топографемні. У зв'язку з використанням параграфемних і піктографічних засобів слід розрізнити основний, традиційний інвентар та додаткові графічні засоби: літера з додатковими графами, курсив, абзац, міжрядковий пробіл, колір, фон, просторове розміщення, піктографічні знаки, фото й малюнок з функцією ідеограми, варіювання тексту та зображення в часі.

Якщо залишити осторонь спілкування із застосуванням відеоформату й звернутися до інформації, закодованої в графічних знаках, можна помітити тенденцію до індивідуалізації мовлення, прагнення надати своєму письмовому повідомленню індивідуальних рис за допомогою спеціальних засобів, що є певним графічним відображенням невербальної інформації (індивідуальні свідомі порушення правил орфографії, окремі випадки використання графічних зображень, які ми розглянули в наших попередніх дослідженнях [1]).

Дослідники стверджують, що побудова якихось універсальних описів – метанарацій – у наш час є принципово неможливою [3]. Зараз людина усвідомлює неможливість виразити всю потенційну семантичну нескінченність сутності буття в кінцевому індивідуальному (і навіть колективному – у тому числі й розтягнутому в історичних рамках існування цивілізації) зусиллі пізнання.

Іншими словами, ми змушені визнати, що, незважаючи на зростаючий потік інформації, котра щодня споживається кожним телеглядачем, радіослухачем чи інтернет-користувачем, і за обсягом перевищує кількість інформації, що її людина ХІХ ст. отримувала за місяць, ми живемо в ситуації принципового браку інформації в найрізноманітніших контекстах буття. Людині доводиться визнати, що їй не дано визначити, чи є якісь події і явища окремого життя або життя народу чи людства благом або не є, чи керовані вони волею випадку або ж ні. У нас є тільки екзистенційний вибір – довіряти чи не довіряти тому, що відбувається й відбувалося, як такому, що перевершує всі наші можливі пояснення – саме в силу принципового браку інформації. Тому час, у який ми живемо, можна назвати епохою занепаду метанарацій, відмови від спроби знайти якийсь послужливий самообман і прийняття принципової нестабільності та колажності як нашого сприйняття, так і наших описів цього сприйняття.

За словами французького філософа Жана Ліотара, філософія вже не хоче втішатися консенсусом, але відкрито й чесно шукає нові способи зображення, щоб із ще більшою гостротою передати відчуття того, чого не можна уявити, але різні відтінки чого можна висловити та означити в нараціях, що множаться [4].

Отже, замість пошуків якихось трансцендентних метанарацій, ми переходимо до різноманіття окремих контекстуальних точок зору, приватних нарацій, які в прийдешній час і будуть якоюсь опорою колажності нашого світогляду. Незважаючи на, здавалося б, настільки песимістичний прогноз, сам ризик подібного безнадійного починання й може стати дійсною опорою, що перебуває в стані стійкої нерівноваги або нестійкої рівноваги, який є найкращим стимулом до розвитку.

Орфографія, слідом за мовою відображаючи світоглядні зміни, також прагне до створення відповідних засобів передачі інформації, що дають змогу в процесі обміну думками довільно інтерпретувати не лише повідомлення, а й графічний знак. При цьому окреслюється загальна символіка знака, що, як правило, має загальнолюдський характер, а відтінки значення можуть різнитися залежно від культурної приналежності адресата та адресанта і їхньої обізнаності з культурою один одного, а також культурою, у межах якої створено цей графічний знак.

Висновки. Розуміння параграфемних знаків вимагає активної співтворчості читача, аналізу змісту тексту в комплексі з параграфемікою, конкретне значення якої впливає з контексту, зіставлення вербальної інформації з невербальною й сприйняття загальної ідеї з урахуванням можливих підтекстів та асоціацій.

Мовний статус параграфемних засобів, що використовуються для надання тексту індивідуальних рис, уважаємо перехідним між графічним okazіоналізмом та усталеним графічним знаком. Було б помилкою очікувати, що з часом ці знаки отримають чітко визначене, усталене значення. Водночас ми не вважаємо за можливе розраховувати, що цей пласт графічних символів залишиться поза межами традиційного графічного інвентарю. Очевидно, що ці зображення стануть графічними знаками саме такого характеру, який передбачає різноманітність інтерпретацій, що стане їхньою кваліфікаційною характеристикою.

Перспективи подальшого дослідження. Одним із перспективних напрямів дослідження може стати виявлення закономірностей уживання графічних засобів для передачі невербальної інформації, що мають визначене приписове значення.

Джерела та література

1. Бабченко Н. В. Синтетичність графічних засобів сучасної реклами / Н. В. Бабченко / Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 8. – С. 53–58.
2. Вольтер Ф. М. Афоризми [Електронний ресурс] / Ф. М. Вольтер. – Режим доступу : http://prysjan.ucoz.ua/aforyzmy/in_2vys_menu.html
3. Лебедько В. Е. Культурно-информационная матрица личности [Электронный ресурс] / В. Е. Лебедько. – Режим доступа : <http://www.klex2.ru/517>
4. Лиотар Ж. Ф. Ответ на вопрос: что такое постмодерн? [Электронный ресурс] / Ж. Ф. Лиотар // Ad Marginem : ежегодник Лаборатории постклассических исследований Ин-та философии РАН. – М. : Ad Marginem, 1994. – С. 307–323. – Режим доступа : http://sociologist.nm.ru/articles/lyotard_01.htm

Бабченко Надежда. Графические средства передачи невербальной информации. В статье сделана попытка описать причинно-следственную связь между мировоззренческими изменениями современного человека и изменением набора графических средств, используемых в интернет-общении. Актуальность темы обусловлена стабильным интересом исследователей к орфографии и орфографике, а также недостатком исследований по данной тематике. Автор приходит к выводу, что особенности употребления и интерпретации параграфемных средств, используемых для графической передачи невербальной информации, могут отличаться в зависимости от культурной принадлежности адресата и адресанта и их осведомленности с культурой друг друга, а также культурой, в рамках которой создан данный графический знак. Прочтение параграфемных знаков требует анализа содержания текста в комплексе с параграфемикой, конкретное значение которой следует из контекста и восприятия общей идеи с учётом возможных подтекстов и ассоциаций.

Ключевые слова: графика, орфография, орфографика, параграфемика, графический знак.

Babchenko Nadiya. Graphical Means of Transmission of Nonverbal Information. The article is an attempt to describe the cause-and-effect relationship between the changes in worldview of modern man and the changes in the choice of graphical means used in the online conversation. Relevance of the topic is due to stable interest of researchers to orthography and orthographics and the lack of research on the subject. The author concludes that the peculiarities of use and interpretation of paragraphemic means used to transfer nonverbal graphical information may vary depending on the cultural identity of the recipient and the addressee and their familiarity with each other's culture, and the culture in which this graphic sign was created. Understanding of paragraphemic signs requires analysis of the text content in conjunction with paragraphemics, a specific meaning of which is derived from the context and perception of the general idea of considering the possible implications and associations.

Key words: graphics, orthography, orthographics, paragraphemics, graphical sign.

Стаття надійшла до редколегії
13.02.2013 р.

УДК 811.111.42

Олена Образцова

Лінійна організація речення з позиції теорії семантико-когнітивного синтаксису

Стаття розкриває базові положення теорії *семантико-когнітивного синтаксису*, запропонованої на основі узагальнення результатів проведеного зіставного дослідження структурних та семантичних характеристик про-